

برنار بورژوا و میراث هگلی فلسفه فرانسه

رضا بهشتی معز

برنار بورژوا استاد ممتاز فلسفه دانشگاه سوربن و رئیس انجمن فلسفه فرانسه پس از سالها تدریس در هفتاد و یک سالگی بازنشسته شد. وی که در حال حاضر برجسته‌ترین چهره دانشگاهی فرانسه در فلسفه هگلی به طور اخص و فلسفه آلمان به طور اعم به شمار می‌رود. بیشترین نقش را در ترجمه، معرفی و شرح فلسفه هگل در دهه‌های اخیر فرانسه داشته است و کمتر کسی می‌تواند در شناسایی این فیلسوف بلندآوازه آلمانی، از نام بورژوا غفلت کند. محضر درس وی در سال‌های اخیر مجلس حضور مشتاقانی بود که بی‌ملاحظه نام و نشان و سال برای کشف رمزگشایی‌های او از فلسفه هگلی گرد می‌آمدند، از محققان جوان دوره دکتری تا اساتید بازنشسته دروس فلسفه در سمینارهای او حاضر می‌شدند تا سیطره او را بر آراء یکی از دشوارترین فیلسوفان جهان، از نزدیک مشاهده کنند.

کتاب «چهره‌های فلسفه» که به معرفی اجمالی فیلسوفان معاصر فرانسه پرداخته است درباره او چنین می‌نویسد: «تعلقات غالب فیلسوف برنار بورژوا متولد ۱۹۲۹، معطوف به فراسوی «راین» است. او در حال حاضر بهترین متخصص فرانسوی فلسفه آلمان به طور عام و فلسفه هگل به طور خاص است. بورژوا پس از اتمام تحصیلات در دانشسرای عالی (اکل نرمال) خیابان ULM و اخذ نتیجه درخشان در کنکور مدرسی (اگرگاسیون) از رساله دکتری دولتی خود تحت عنوان «هگل دوره فرانکفورت، یا دین یهود، مسیحیت و هگل‌گرایی» منتشر شده به سال ۱۹۷۰، دفاع کرد و به عنوان استاد دانشگاه لیون ۳ و سپس سوربن انتخاب شد. مسئولیت‌های متعدد وی در عالی‌ترین مراکز تصمیم‌گیری فلسفه فرانسه چون داوری آزمون اساتید (اگرگاسیون)، مرکز تحقیقات علمی ملی فرانسه، شورای عالی دانشگاه‌های فرانسه و... به طور طبیعی او را به جایگاه ریاست انجمن فلسفه فرانسه هدایت کرد.

برنار بورژوا ما را به بازخوانی آثار کانت، فیخته و به ویژه هگل فراخوانده است. حوزه‌ای که بورژوا ده‌ها جلد

آثار مرجع از خویش همچون ایده‌تالیسم فیخته در ۱۹۶۸ و اندیشه سیاسی هگل در ۱۹۶۹، به جای گذاشته است. وی همچنین آثار مترجم، محشی و مشروحاتی از اصلی‌ترین کتاب‌های هگل چون دایرةالمعارف علوم فلسفی، منطق، فلسفه روح و حقوق طبیعی (۱۹۷۸-۱۹۹۲) آفریده است، آثاری که مرجع تحقیق

- بی‌رقیب و بی‌نظیری برای مخاطبین از دانشجویان تا متخصصین به شمار می‌رود.
- برنار بورژوا وقتی وارد حوزه تاریخی - فلسفی فرانسه شد که دو مکتب بزرگ اندیشه در عرصه متن پژوهش رویاروی هم بودند. از سویی جریان فلسفی «ژان کاوایس» معرفت‌شناس نابغه‌ای که «فلسفه آگاهی» را به سود «فلسفه مفهومی» طرد می‌کرد، و در مقابل «مارسیال گرو» قرار داشت که با هدف بازسازی متن، بر اساس شیوه‌ای که باید آن را «نظام دلایل» خواند، در حال عرضه شیوه‌ای تاریخی بود. اصالت کار فیلسوف برنار بورژوا در ایجاد نقطه تلاقی این دو روش تحقیقی است تا بتواند سنتزی متوازن از این دو سنت فلسفی به دست دهد، برآیند یک متدولوژی کاملاً مشخص، به گونه‌ای که سیر تطوّر و ساختار در یک تحلیل بهم می‌پیوندند، تحلیلی که اندیشه خود بورژوا را هم در برمی‌گیرد. برنار بورژوا نیز موفق شد تا قرائت آثار هگلی را از اساس و به طور کامل بازسازی کند، کاری که «ژان هیپولیت» در چندین سال پیش مُراد کرده بود. باید به بورژوا تبریک گفت که اسیر رنگ و ریای زمانه خویش نشد و «هرمنوتیک» خود را فدای چیزی نساخت. او به اندیشه هگلی در شکوفایی ذاتی خود، حیاتی نو بخشید بدون اینکه بخواهد آن را در قالب پروژه‌ای فلسفی و خارج از آثار هگلی تعریف کند. باید بی‌وقفه متون را کاوید تا بتوان این گونه بدان وفادار ماند»^۱
- در تجلیل از مقام علمی پروفیسور بورژوا، چندتن از همکاران و شاگردان او بر آن شدند تا یادنامه‌ای به رسم مآلوف نخبگان منتشر سازند. این یادنامه را انتشارات معتبر «ورن» VRIN که ناشر آثار فلسفی است با عنوان: «در باب هگل، بزرگداشت برنار بورژوا» در چهارصد و سی صفحه منتشر کرده است. این یادنامه که زیر نظر فرانسوا داگوئیه و پیراسمو تنظیم شده است حاوی بیست و شش مقاله است و محور مقالات را اندیشه هگلی و موضوع شارح فرانسوی آن برنار بورژوا، تشکیل می‌دهد. عناوین مقالات این اثر به قرار زیر است:
- ۱- پیش‌گفتار از داگوئیه و اُسمو
  - ۲- سقراط «شخصیت تاریخی»؟ اثر آن بودار A. Baudart
  - ۳- «تراژدی در اخلاق»: تفسیر هگلی پرومته اثر مریم بینشتوک M. Bienenstock
  - ۴- آزادی و آزادی سیاسی از فیخته تا هگل اثر کلودیو سسا C. Cesa
  - ۵- بردگی - به‌روایت ارسطو و هگل اثر ژاک دونت J. D'Hondt
  - ۶- فقراتی از تعلیم و تربیت هگلی اثر فرانسوا داگوئیه F. Dagognet

پی‌نوشت:

1. Denis Huisman et Louis Monier: "Visages de la Philosophie", arléa, Paris, Nov 2000.